

'SPEAKING' REFLECTED IN ROMANIAN, SPANISH AND ITALIAN PROVERBS, EXPRESSIONS AND PHRASES

Andreea Iliescu

Senior Lecturer, PhD, University of Craiova, Department of Applied Modern Languages

*Abstract:*The paper puts forth a series of Romanian, Spanish, and Italian sayings, idioms and collocations, meant to capture the value of 'talking', its countless shades of meaning and the reverberations it has throughout our discourse. The trilingual approach is meant to enhance the existing common denominator. An array of sayings is intertwined with a particular number of phraseological units in an attempt at accentuating folk wisdom alongside lexis richness.

Keywords: phraseology, trilingual approach, lexis richness, folk wisdom

1. "Vorbirea", dintr-un unghi paremiologic

*Povestea vorbii*¹ a lui Anton Pann pare să surprindă chintesenta unui meșteșug al firii omenești, al ființării într-un spațiu tutelat de experiențe ancestrale. *Vorbirea* este investită cu valențe axiomatiche, jalonând, astfel, conștiințe și comportamente. Paremiile cristalizează înțelepciunea populară, subliniind o abordare lexicală sintetică.

Nr. crt.	POVESTEA VORBII
1.	Cu o lingură de miere mai multe muște prinzi decât cu o bute de oțet.
2.	Nu te amesteca ca mărarul în toate bucatele.
3.	Gura aduce ura.
4.	Sau taci, sau zi ceva mai bun decât tăcerea!
5.	Dacă vrei să trăiești liniștit, să nu vezi, să n-auzi, să taci.
6.	Vorba-și are și ea vremea ei, /Iar nu să o trântești când vrei.
7.	Unde este vorbă multă, /Acolo e treabă scurtă (puțină).
8.	Cine are limbuția, /E mai rea decât beția.
9.	Vorbele cele ferite/ În piață ș-în moară-s vorbite.
10.	Din vorbă în vorbă, vorbă se deschide.
11.	De multe ori, limba taie mai mult decât sabia.
12.	Din vorbă în vorbă, iese adevărul.
13.	Din vorbă se face fapta și din faptă vorba.
14.	Cuvântul e ca vântul, nu se ajunge nici cu armăsarul, nici cu ogarul.
15.	Gardul are ochi și zidul urechi.
16.	Limba îndulcește, limba amărește. /Vorba dulce mult aduce.

¹ Anton Pann, *Povestea vorbii*, pg. XXIII: "Reținem, de asemenea, suculența limbajului, alternanța dintre expresia sintetică și desfășurarea calmă a povestirii populare, diversitatea speciilor întrunite, scrierea lui Anton Pann fiind în esență un florilegiu de bun gust și de înțelepciune nedesmințită. *Povestea vorbii* a fost considerată o culegere de proverbe. Poate. Dar această bijuterie a literaturii noastre nu este numai atât. Substanța ei este dominant folclorică, proverbele, deși ocupând un loc important, fiind doar unul dintre multele elemente constitutive utilizate. Meritul scriitorului nu trebuie căutat în invenții, ci în puterea sa de selecție și ordonare."

2. «Boca, hablar, lengua, palabra». *Perspectiva bilingvă a unor expresii² și locuțiuni uzuale*

	SPANIOLĂ	ROMÂNĂ
BOCA	boca de verdades	1. (fig.) (persoană) care spune verde în față, care vorbește direct/ pe șleau; 2. (fig.) mare mincinos
	calentársele a alguien la boca	1. (fig.) a trâncăni, a vorbi mult, a-și da drumul la gură, a nu-i mai tăcea gura; 2. (fig.) a se înfuria, a face spume la gură, a face pe cineva cu ou și cu oțet/ cum îi vine la gură
	callar/ cerrar/ coserse la boca (fig., fam.)	a-și ține gura; a tăcea chitic/ mâlc; a nu scoate o vorbă/ un cuvânt; a-și pune botniță la gură
	(estar) colgado/ colgarse de la boca de alguien (fig., fam.)	a-i sorbi cuvintele cuiva, a fi numai urechi
	despegar/ desplegar la boca	a vorbi, a-și dezlega limba, a-și da drumul la gură
	hablar por boca de ganso (fig., fam.)	a spune ce-l îndeamnă cineva; a spune ce i se șoptește; a repeta ca un papagal
	halagar con la boca y morder con la cola (fig.,fam.)	a lăuda în față și a bârfi pe la spate; a fi cu două fețe; cu lingura-i dă miere și cu coada-i scoate ochii
	llenarse la boca con algo (fig., fam.)	a vorbi ca o moară stricată, a turui, a nu-i mai tăcea gura, a bate apa-n piuă
	no decir esta boca es mía (fig., fam.)	a nu i se auzi gura/ glasul, a tăcea chitic/ mâlc/ ca peștele
	pegar la boca a la pared (fig.)	a ascunde/ trece sub tăcere situația grea în care se află, a nu se plânge de nimic
HABLAR	(ser) bien hablado	(a vorbi) frumos, (a avea) meșteșug la vorbă/ darul vorbirii
	(ser) mal hablado	(a fi) spurcat la vorbă/ gură, (a fi) rău de gură
	hablar por hablar (fam.)	a vorbi de dragul de a vorbi, a vorbi ca să se afle în treabă
	¡ni hablar! (fam.)	nici pomeneală, în ruptul capului, nici vorbă
	andar en lenguas (de la fama)	a fi pe buzele tuturor, a fi subiectul de discuție al lumii, a fi în gura lumii
	atarle/sujetarle la lengua a alguien	a împiedica pe cineva să vorbească; a-i astupa gura cuiva, a face pe cineva să-și țină gura
	darle a la lengua (fig., fam.)	a trâncăni, a da din gură, a avea gura ca o moară/ meliță

² Rafael Pisot et al. *Dicționar spaniol-român de expresii și locuțiuni*, pg. 15: "[...] expresiile apar ca un bloc ce cuprinde proverbe, zicători ori ziceri, enunțuri frazeologice, întorsături de frază și idiotisme, bloc ale cărui limite nu pot fi stabilite foarte ușor."

LENGUA	destrabar la lengua (fig.)	a i se dezlega limba
	írsele la lengua (<i>fig., fam.</i>)	a-l lua gura pe dinainte, a fi gură spartă
	largo de lengua (fig.)	slobod la gură
	ligero/suelto de lengua (fig.)	slobod la gură
	tener lengua de estropajo/trapo (<i>fig., fam.</i>)	a pronunța cu greutate cuvintele, a avea prune în gură
	venísele a la lengua algo (<i>fig., fam.</i>)	a i se năzări, a-i trece / veni/tuna /trăsni ceva prin minte, a-i da ceva prin cap/ minte/ gând
PALABRA	ahorrar palabras	a nu (mai) lungi vorba și a se apuca de treabă; a trece la fapte
	a la primera palabra	(fig.; despre agerimea minții cuiva) (pricepe) din două cuvinte/ imediat/ fără multă vorbă
	atragantársele las palabras a alguien	a-i pieri glasul cuiva (din cauza emoției), a i se pune un nod în gât
	coger la palabra (fig.)	a face pe cineva să-și țină cuvântul dat, a aminti cuiva de promisiunea făcută
	conceder/ otorgar la palabra a alguien	(într-o adunare) a da cuvântul cuiva
	cumplir/ mantener su palabra	a îndeplini o promisiune, a se ține de cuvânt
	decir la última palabra en un asunto	a rezolva ceva definitiv; a avea ultimul cuvânt într-o problemă
	dirigir la palabra a alguien	a se adresa cuiva (în mod special)
	escapársele a alguien una palabra	a-i scăpa cuiva o vorbă nepotrivită, a-l lua gura pe dinainte
	estar colgado/ pendiente de las palabras de alguien (fig.)	a asculta pe cineva cu cea mai mare atenție, a sorbi cuvintele/ vorbele cuiva, a fi numai ochi și urechi
	gastar palabras (en balde/ vano) (<i>fig., fam.</i>)	a vorbi în zadar/ de pomană, a-și bate gura de pomană
	medias palabras (folosit cu <i>decir</i>)	1. cuvinte pronunțate pe jumătate din cauza unui defect, cuvinte fonfăite; 2. (fig.) insinuări, cuvinte învăluite
	medir las/sus palabras (fig.)	a vorbi cu multă grijă, a-și măsura cuvintele
	no tener más que una palabra (fig.)	a fi om de cuvânt, a avea cuvânt
	palabra ociosa	trăncăneală, vorbă de clacă
	palabras al aire (<i>fig., fam.</i>)	vorbe în vânt, vorbe spuse aiurea
ser la última palabra del credo (<i>fig., fam.</i>)	a fi cel mai puțin important; a fi ultima roată la căruță	

3. Nota expresivă a unităților frazeologice create cu lexeme precum: "cuvânt, discuție, duh, gură, limbă, a spune, vorbă, a vorbi"

Trăsăturile definitorii ale unităților frazeologice (UF) sunt *fixarea* și *idiomatizarea*: "Se poate afirma că toate aceste unități au în comun un anume grad de fixare și, uneori, de idiomatizare, trăsături ce configurează o serie de combinații foarte diferite, care include proverbul, zicătoarea ori formula pragmatică, fără a fi omise anumite formații verbale fixe care aparțin acestei categorii în virtutea fixării, dar care, în lipsa idiomatizării, ar trebui situate în zona periferică a frazeologiei [...]. Din această perspectivă, s-ar stabili o serie de UF centrale, caracterizate prin conformitatea lor cu paradigmele teoretice, deosebite de cele periferice, (mai) îndepărtate de modelele generale ale

sistemului, dar între care are loc o tranziție, ceea ce face ca totul să constituie un continuum." (Pisot et al., 2002:12)

	ROMÂNĂ	ITALIANĂ
CUVÂNT	cuvânt cu cuvânt	parola per parola; a verbo a verbo; le parole testuali; testualmente
	a avea un cuvânt de spus	aver voce in capitolo
	a crede pe cineva pe cuvânt	credere sulla parola; pigliare/ prendere in parola
	într-un cuvânt	a) brevemente, in conclusione, in/ con una parola; in due parole, insomma; per concludere; b) unanimamente
	a nu se ține de cuvânt	rimangiarsi la promessa
	om de cuvânt	persona di parola
	a adresa cuiva cuvântul	indirizzare/ rivolgere la parola a qlc.
	a avea cuvântul	avere la parola
	a-și călca cuvântul	mancare alla parola (data)/ alla promessa/allappropria parola; mancare di fede/ di parola a qlc., non tener fede alla propria parola
	a-și ține cuvântul	(man)tenere la parola
	cuvinte încrucișate	cruciverba; parole (in)crociate
	risipă de cuvinte	scialacquo di parole
	a-și măsura cuvintele	pesare le parole; (lit.) compassare i propri discorsi, dosare le parole; parlare col compasso
a mânca cuvintele	smozzicare le parole	
DISCUȚIE	discuție fără pretenții	discorsi alla buona
	o discuție fără cap și fără coadă	un discorso senza capo né coda
	nu (mai) încapă (nicio) discuție	è superfluo parlarne!, non c'è discussione, non c'è dubbio!, non lo discuto, non lo metto in dubbio!, non ne discorre!
	a pune în discuție	porre in controversia
	a relua o discuție	rintavolare una discussione
	a reveni în discuție	tornare in ballo
	la momentul culminant al discuției	nel caldo della discussione, sul più bello della discussione
DUH	vorbe de duh	arguzia, freddura, motto, spiritosaggine
	cu duhul blândeții	con dolcezza
	gura!	acqua in bocca!, mosca!, zitto!
	a-l lua pe cineva gura pe dinainte	scappare/ uscire a qlc. una parola di bocca
	a-i merge cuiva gura ca o moară stricată	parlare come un mulino/come un mulino a vento
	parcă se bat lupii la gura lui	come se avesse dieci lupi nello stomaco
	a se pune cu gura pe cineva	fare una ramanzina a qlc., rimproverare qlc.
	să-ți fie gura de aur!	che le tue parole si avverino!, che sia vero quel che tu dici!
	buttare/gettare/ sprecare le parole, buttar	

GURĂ	a-și strica gura degeaba	via/consumare/ sprecare il fiato, fischiare ai tordi, gridare coi tuoni, parlare inutilmente
	a avea gură spartă	aver la lingua in bocca, aver la lingua sciolta, dire tutto quel che si ha da dire, non tenere nulla in corpo/ nel gozzo, non saper tenere un cece in bocca, non saper tenere un segreto in corpo
	a-i lua cuiva vorba din gură	a) levare di bocca, levare/ togliere la parola/ le parole di bocca a qlc.; b) troncar le parole in bocca a qlc.
	a spune cu jumătate de gură	dire a mezza bocca
	a trece/ a merge din gură-n gură	passare di bocca in bocca; spargersi la voce
	a-i umbla vorba prin gură	stare per dire
	a-și bate gura de pomană	gettar via il fiato, parlare al muro/ al vento/indarno/ in vano; parlare/predicare al deserto; spendere/sprecare il fiato; dire al muro/le sue ragioni ai birri/ ai cani
a-și da drumul la gură	a) parlar senza tregua; b) spifferare	
LIMBĂ	a avea limba fagure de miere	a) aver la favolla dolce; b) aver la lingua sciolta;
	a i se dezlega cuiva limba	sciogliere / snodare la lingua, aver la lingua in bocca, sciogliere lo scilinguagnolo
	a-și înghiți limba	frenare/ perdere la lingua, non parlare, tacere una cosa, tener la lingua a casa/ a freno/ a posto/ a sé/ dentro i denti/ in bocca
	a înțepa cu limba	aver la lingua mordace/ tagliente, aver una lingua che taglia e cuce, essere pronto a dir male di qlc., fare della maldicenza
	a vorbi cu fiecare pe limba sa	prendere ognuno per il suo verso
	a avea limbă ascuțită	menar la lingua, aver la lingua affilata/la lingua biforcuta/ di vipera/ la lingua lunga/la lingua velenosa/ la lingua viperina, essere una bocca d'inferno/ una cattiva lingua/ una lingua d'inferno/ una lingua velenosa/ una mala lingua/una malalingua
	a avea păr pe limbă	parlare da persona rozza
	a fi slobod la limbă	dirne di troppo
	gură am, limbă n-am	la so lunga, ma sono costretto a tacere
	îmi stă pe limbă	l'ho sulla punta della lingua/ delle labbra, l'ho sulle labbra
a trage pe cineva de limbă	cavargli di bocca un segreto, dare spago a qlc. (fam.), far cantare/ parlare qlc., grattar la pancia alla cicala/ alla favola, tirar su le calze a qlc.	
A SPUNE	eu atâta îți spun!	non ti dico altro, te lo dico per l'ultima volta, ti dico solo questo
	ce-ți spuneam eu?	che ti dicevo?, te lo dicevo io! cosa stavo dicendo?

	nu mai spune!	che dici?, come mai!, e allora?, ma che mi racconti!, ma che mi vieni a raccontare!, perbacco!
	se spune că...	corre la voce che..., lo si dice, si dice
	a spune din fir până-n ață	dire tutto da capo alla fine/ dall'a alla zetta
	a spune prostii de rîd și curcile	far ridere/ far scappare le panche
	a spune tot ce ai pe suflet	dare la stura a qlcs.
	spus și răspuns	trito e ritrito
VORBĂ/ A VORBI	a amăgi cu vorba	pascere di parole, tenere a bocca dolce
	a duce pe cineva cu vorba	baloccare qlc., menare a spasso, menare/ tirare il can in lungo/ per l'aia/ per le lunghe, pascere di erba trastulla/di parole/ di promesse, tenere a bocca dolce, tenere alcuno sulla gruccia
	fie vorba între noi	sia detta fra noi
	(așa) umblă vorba	(cosi) corre (la) voce, in giro se ne parla
	altă vorbă	ora c'è ben altro, si tratta di ben altro
	auzi vorbă!	cosa dici, ma è possibile?
	a avea de vorbă cu cineva	aver qlcs. da discutere con qlc., aver (delle) parole con qlc.
	ce mai (atâta) vorbă?	basta con le chiacchiere!, è inutile parlarne ancora!, meno ciarle!, non fare tante storie, per abbreviarla, poche chiacchiere

4. "Vorbirea" în registrul frazeologic din română, italiană și spaniolă

În sprijinul clarificării taxonomiei, următoarele precizări sunt necesare: "privind cu atenție definiția conceptului de *locuțiune*, iese în evidență faptul că criteriul sintactic [...] este la fel de relevant ca și criteriul semantic [...], circumstanță care, teoretic intră în conflict cu acele construcții cu semnificat compozițional, lipsite de cea mai mică urmă de idiomatizare [...]. Prezența componentei semantice ne-ar putea totuși face să gândim că trăsături precum idiomatizarea ori motivația sunt centrale în conceptul de *locuțiune*." (*Ibid.*: pg.15)

Nr. crt.	ROMÂNĂ	ITALIANĂ	SPANIOLĂ
1.	A vorbi de funie în casa spânzuratului	Parlare di corda in casa dell'impiccato	Hablar de/ mentar la sogá en casa del ahorcado
2.	A vorbi în chineză	Parlare cinese	Hablar en chino
3.	A da din gură; a vorbi de florile mărilor/ ca să nu tacă; a-și răci gura degeaba / de pomană	Parlare solo perché si ha la lingua in bocca	Decir por decir; decir algo de boquilla; hablar por hablar- hablar gratuitamente y sin fundamento

4.	A bate câmpii; a o lua pe miriște; a o lua razna; a pierde șirul	Parlare a vanvera; saltare di palo in frasca	Andarsene alguien con rodeos / irse alguien por los cerros de Úbeda/ por las ramas; irse/salir(se) alguien por la tangente; salir(se) alguien por peteneras
5.	A intra în gura lumii	Andare/ essere per le bocche/ sulla bocca si tutti; andare per/sulla gazzetta/ essere sulla bocca di tutti	Dar algo /alguien que hablar/susitar comentarios
6.	A fi turnul Babel	Essere una Babele/ essere la Torre di Babele	Ser/ parecer la Torre de Babel/ una Babel
7.	A-i lipsi cuiva cuvintele; a nu avea cuvinte; a nu găsi cuvinte	Non avere/ trovare le parole, non bastare a qlc. le parole per; non ci sono parole per, non trovare le parole	Faltarle a alguien las palabras
8.	A-și mânca cuvintele; a-și înghiți cuvintele; a se bate turcii la gura cuiva	Smozzicare le parole; mangiarsi le parole	Comerse alguien las palabras
9.	I-a zis vreo două	Glie n'ha detto una serqua	Decirle, soltarle, plantarle a alguien cuatro frescas/ soltar una fresca

5. Variante italienești și spaniole ale unor proverbe românești despre "vorbire"

Varianta trilingvă a prezentării proverbelor, subordonate tematic "vorbirii", este menită să sublinieze similitudinile existente. Mai mult, formularea lapidară a proverbelor plasticizează înțelepciunea populară.

Nr. crt.	ROM.	IT.	SP.
1.	(Var.): Limba izbește în dintele ce te doare./ La măseaua care doare, te lovește limba mai des.	La lingua batte (va) dove il dente duole.	Allá va la lengua donde duele la muela.
Explicația: Este greu ca cineva să nu vorbească despre necazurile și durerile sale.			
2.	(Var.): Limba taie mai rău (mult) ca/ decât	Cattive lingue tagliano più che spade.	Más hierre mala palabra que espada afilada.

	sabia./ Limba taie ca foarfecele./ Limba rea este cuțit cu două tăișuri./ Gura taie mai mult decât sabia.		
Explicația: <i>Cuvintele rostite pot răni foarte tare.</i>			
3.	(Var.): Vorba dac-o scapi din gură n-o mai poți prinde./ Vorba ce zboară odată nu se mai întoarce.	Parola detta e sasso tirato non fu più suo (non torna indietro).	La palabra que sale de la boca, nunca más torna.
Explicația: <i>Ești stăpânul vorbei pe care ai tăcut-o și sclavul celei pe care ai spus-o.</i>			
4.	(Var.): Vorba e de argint, tăcerea e de aur. /Tăcerea e de aur./ Tăcerea e ca mierea.	La parola è d'argento, il silenzio è d'oro.	La parola es de plata, pero el silencio es de oro.
Explicația: <i>Vorba e bună, tăcerea este, însă, cu mult mai bună.</i>			
5.	(Var.): Vorba multă nu e fără minciuni./ Cine vorbește multe, ori știe multe, ori minte multe./ Cine mult grăiește, la multe greșește./ Cine spune multe, face puține.	Gran parlatore, gran mentitore. / Gran parlar non è senza menzogne./Chi molto parla, spesso falla.	Quien mucho habla, mucho yerra./ Hablar sin mentir, nunca lo vi.
Explicația: <i>Cine vorbește mult, vrând-nevrând, trebuie să și inventeze mult, sau, cum spune proverbul românesc, știe multe, ceea ce se întâmplă extrem de rar.</i>			
6.	(Var.): Cine vorbește seamănă, cine ascultă culege./ Cine vorbește vinde, cine ascultă cumpără./ Câte cuvinte le zici, le vinzi și câte nu le zici, le cumperi./ Câte cuvinte le zici, le vinzi, și câte (tu) le auzi, le prinzi.	Chi parla, semina e chi tace raccoglie.	Quien habla, siembra, quien escucha, recoge.
Explicația: <i>: Vorbele spuse, fie bune, fie rele, folosesc mai curând celui care tace și ascultă decât celui ce vorbește.</i>			

6. Concluzii

Câmpul semantic al *vorbirii* coagulează nenumărate tonuri și nuanțe ale unei arii lexematice complexe. Trecerea în revistă a unora dintre unitățile frazeologice reprezentative pentru limbile română, spaniolă și italiană articulează o concatenare a lexemelor, subsumate sferei semantice a *vorbirii*.

Frazeologismelor cu grade variate de idiomatizare li se adaugă producțiile folclorice, culese de Anton Pann și prezentate într-o formă rafinată: "În această lumină, Anton Pann se profilează ca unul dintre întâii folcloriști din cultura noastră, dublat de un poet de talent de mare sensibilitate și

simț al necesității sociale, educative, a scrisului pentru cei mulți și dornici de cunoaștere. De aceea, *Povestea vorbii* ne apare astăzi ca o carte de înțelepciune, o expresie a unei îndelungate experiențe de viață devenită filozofie morală [...]." (Pann, 1986: pg. XXV)

BIBLIOGRAPHY

- Albu, M.; M. Necheș; T. Șandru - Mehedinți & V. Neagu. *Dicționar frazeologic spaniol-român*. București: Editura Univers Enciclopedic, 2008
- Buitrago, Alberto. *Diccionario de dichos y frases hechas*. Madrid: Editorial Espasa Calpe, 2002
- Costescu, Eugen. *Dicționar frazeologic român-italian*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1979
- Lăzărescu, George. *Dicționar italian-român, român-italian pentru toți*. București: Editura Niculescu, 2012
- Pann, Anton. *Povestea vorbii*. București: Editura Albatros, 1986
- Pisot, Rafael; Loreta Mahalu & Constantin Teodorovici. *Dicționar spaniol –român de expresii și locuțiuni*. Iași: Polirom, 2002
- Quartu, Monica & Elena Rossi. *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana*. Milano: Editore Ulrico Hoepli, 2012